

Arguably, Comenius, the provincial Hungarian theologian, influenced more European children over the longer period than any other educator. I agree with each statement of the author, except for the nationality, as Comenius was Czech. Philipp Blom's book is an excellent intellectual performance. I hope it will be translated into Croatian, Hungarian, Polish, Romanian, Serbian, Slovakian, Slovenian and any other Central European language, however, without the mentioned mistakes.

Lajos RÁCZ

THOMAS FLEISCHMAN: COMMUNIST PIGS: AN ANIMAL HISTORY OF EAST GERMANY'S RISE AND FALL, WEYERHAEUSER ENVIRONMENTAL BOOKS-UNIVERSITY OF WASHINGTON PRESS, 2020., 296 STR.

Redovitim pratiteljima gospodarskih vijesti kao i neredovitim čitateljima internetskih portala u Hrvatskoj u zadnjih nekoliko godina su mogle »zapeti za oko« vijesti vezane za svinje: od kretanja uvoznih i izvoznih cijena na tržištu mesa, obnove i unaprjeđenja svinjogojstva u tradicionalnom ili industrijskom sustavu, pojave i širenja svinjske kuge, rasprave oko tradicije svinjokolja/kolinja, sve do zbrajanja štete na poljoprivrednim zemljištima nastale od divljih svinja kao i (neuspješne) regulacije njihovog broja. Takve vijesti upućuju na važnost svinje, odnosno svinjogojstva kao ekonomskog i ekološkog faktora u ljudskom društvu. Tu važnost je prepoznao i njezinu problematiku kroz primjer povijesne analize jednog specifičnog ekonomskog i političkog sustava, kakva je bila Njemačka Demokratska Republika (DDR), prikazao Thomas Fleischman, docent na Odsjeku za povijest Sveučilišta u Rochesteru, u svojoj knjizi »Communist Pigs: An Animal History of East Germany's Rise and Fall«.

Fleischman analizira razvoj komunističkog planskog gospodarstva u DDR (1949.-1990.) na primjeru svinjogojstva, privredne grane koja je, iako dosad marginalizirana u ekonomskim, ekološkim i povijesnim analizama, bila iznimno važna za društvo, okoliš i ekonomiju DDR-a, budući da je DDR kao država na oko 108 tisuća kvadratnih kilometara s oko 17 milijuna stanovnika (procjena za 1970-te godine) uzgajala između 10-12 milijuna svinja (početkom 1980-ih) te imala veći izvoz svinja i svinjskog mesa nego Savezna Republika Njemačka (BDR) i Ujedinjeno Kraljevstvo zajedno u istom periodu. Fenomen takvog intenzivnog, gotovo megalomanskog oblika svinjogojstva Fleischman je slikovito opisao i podijelio na tzv. »3 vrste komunističkih svinja«, odnosno na industrijske, domaće (vrtne) i divlje svinje. Knjiga je podijeljena na 7 poglavlja uz uvod i zaključak. U uvodu autor daje kratki osvrt na razvoj svinjogojstva u Njemačkoj, predstavlja spomenute 3 vrste svinja i usporedbu s »Životinjskom farmom« (George Orwell). U prvom poglavlju (*When pigs could fly*) analizira razvoj gospodarstva, poljoprivrede i svinjogojstva u DDR-u u razdoblju 1950.-1970., s naglaskom na procese kolektivizacije i industrijalizacije farma za uzgoj svinja, uz kratki osvrt na razvoj gospodarstva i poljoprivrede u SAD-u tijekom 20. stoljeća te usporedbu sličnosti i razlika kapitalističkog i komunističkog modela gospodarstva. Drugo poglavlje (*The Great Grain Robbery and the Rise of a Global Animal Farm*) se nastavlja na spomenutu usporedbu kapitalističkog i komunističkog modela analizom njihovih ekonomskih veza na globalnom tržištu 1970-ih godina, koje su dovele do pojave specifičnih fenomena, naročito nakon ukidanja Brettonwoodskog sustava 1973. godine i prestanka konvertibilnosti američkog dolara u zlato. Tu je autor prije svega stavio naglasak na fenomene poput slikovite »Velike krađe žitarice«, trgovinskog sporazuma između SAD-a i SSSR-a o kupnji 20 milijuna tona američkih i kanadskih žitarica i uljnog sjemena, što je dovelo do sve većeg ekonomskog otvaranja zemalja Istočnog Bloka prema Zapadu, fluktuacije novca i resursa (žitarice, nafta) te pada cijena. Otvaranje prema Zapadu je za period 1972.-1980. označio »zlatno doba« svinjogojstva u DDR, čije je vodstvo zajmovima i kreditima iz zapadnonjemačkih banki, uvozom kvalitetnih, a jeftinih žitarica i stočne hrane intenziviralo industrijski uzgoj svinja kroz državne i zadružne farme za uzgoj svinja, što je dovelo do povećanja izvoza svinja i svinjskog mesa te usporedno s tim, poboljšanja životnih uvjeta i smanjivanja životnih troškova u DDR. No autor već u sljedeća dva poglavlja predstavlja probleme koji su se javili za društvo, okoliš i ekonomiju

DDR-a. Treće poglavlje (*The shrinking industrial pig*) donosi analizu usporedbe industrijskog, odnosno kolektiviziranog (državnog i zadružnog) oblika svinjogojstva i onog privatnog (tradicionalnog), kojega je režim DDR-a nastojao prikazivati kao zaostali model, naglašavajući pri tome ulogu mehanizacije, tehnologije i intenzivnog uzgoja monokultura u modernom, industrijaliziranom i kolektiviziranom planskom gospodarstvu, što je kao cijenu imalo daljnju ekološku devastaciju okoliša DDR-a i pojavu niza gospodarskih kriza, ne proizvevši dugoročni učinak i gospodarski rast kakav je očekivalo vodstvo DDR-a. Četvrto poglavlje (*The Manure Crisis*) obrađuje problematiku tih gospodarskih i ekoloških kriza, naime problem ponovnog rasta cijena žitarica i nafte, povećanja javnog duga i tzv. »Krise gnojiva / stajnjaka«, odnosno nemogućnosti recikliranja, pravilnog odlaganja i iskorištavanja krutog i tekućeg stajskog gnojiva iz farmi svinja, koje je dovelo do onečišćenja okoliša (polja, vode, šume), a time i do pojava bolesti, kao i trovanja nitratima kod životinja i ljudi. Peto poglavlje (*Pigs in the small garden paradise*) je posvećeno tzv. »Vrtnom uzgoju svinja«, odnosno privatnom uzgoju manjeg broja svinja unutar obiteljskog imanja/vrta, čije se ponovno uvođenje početkom 1980-ih godina pokazalo kao slamkom spasa za svinjogojstvo, gospodarstvo i općenito okoliš i društvo DDR-a, budući da su se domaće, »vrtne« svinje pokazale zdravijima, kvalitetnijima i manje štetnima okolišu (zbog reciklažnog potencijala u prehrani). Šesto poglavlje (*A Plague of Wild Boars*) obrađuje fenomen »sukoba ljudske civilizacije i prirode« na primjeru pojave i povećanja broja divljih svinja na poljima, selima i rubnim dijelovima gradova DDR-a uslijed povećanja poljoprivrednih, a smanjivanja šumskih zemljišta, što je, uz povećanje dostupne hrane u vidu ratarskih kultura na poljima, dovelo do sve češćih susreta čovjeka i divlje svinje. Sedmo poglavlje (*The Iron Law of Exports*) obrađuje zadnje krize i izazove u svinjogojstvu DDR-a, kao što su pojave epizootija svinjskih i kravljih bolesti, manjak i gubitak milijuna tona stočne hrane i žitarica te nemogućnost otplate javnog duga i kredita prema bankama u razdoblju 1980.-1984., što je dovelo do očajničkog pokušaja održavanja izvoza svinja i svinjskog mesa na kapitalističko tržište na štetu lokalnog tržišta u vidu dostupnosti i cijene svinjskih proizvoda vlastitom stanovništvu. Gospodarskim reformama 1984. nastojala se popraviti šteta i osigurati gospodarska stabilnost i daljnji rast, no dugoročni ekonomski i ekološki čimbenici su utjecali na ubranu pojavu nezadovoljstva u javnosti i traženja političkih, društvenih i ekonomskih promjena.

U zaključnom poglavlju knjige autor piše upravo o prvim ekološko osviještenim pokretima unutar DDR-a koji su krajem 1980-ih godina značajno doprinijeli cjelokupnim reformskim pokretima i previranjima unutar Istočnog Bloka, koji su početkom 1990-ih doveli do njegovog urušavanja. Jedan od glavnih sudionika, a ne samo promatrača tih događaja je svakako bila svinja, čiju je ulogu, ali i važnost u ekološkoj i ekonomskoj povijesti DDR-a prepoznao i pomno analizirao Thomas Fleischman u ovoj knjizi.

Mislav RADOŠEVIĆ

JOSIP TOMEC, VIRJE – NARODNI ŽIVOT I OBIČAJI, UR. DRAGUTIN FELETAR, ODSJEK ZA ETNOLOGIJU HAZU, ZAGREB, 2021., 494 STR.

U seriji knjiga Zbornik za narodni život i običaje (ur. akademik Dragutin Feletar), kao svezak 62, izašla je krajem 2021. obimna etnološka monografija podravskog seljaka Josipa Tomeca »Virje 1897.-1904.«. Popratne studije napisali su Dragutin Feletar (Prinosi za bolje poznavanje života i djela Josipa Tomeca), Joža Horvat (Kratak dijalektološki osvrt na Tomčev rukopis), te zajedno Anđela Frančić i Joža Horvat (Tekstološki osvrt, te Rječnik manje poznatih riječi i izraza). Recenzentica su Jasna Čapo i Tanja Perić-Polonijo. Uz HAZU, sunakladnik knjige je općina Virje.

Arhiv Odsjeka za etnologiju HAZU, zacijelo najbogatiji u Južnih Slavena, čuva i više desetaka neobjavljenih rukopisa o narodnom životu i običajima koje su uglavnom napisali seljaci iz hrvatskih sela na prijelazu 19. u 20. stoljeće. Ti su rukopisi rezultat poziva koji je HAZU uputila potencijalnim autorima 1898., a na temelju znamenite »Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu« dr. Antuna

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Tema broja / Topic

Izabrani primjeri poplava u srednjoj i
jugoistočnoj Europi (19. – 21. stoljeće)
Selected examples of floods in central and southeast Europe
(19th-21st century)

Volumen XVII. / Broj 17
Zagreb – Samobor 2021.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnik / Co-publisher:

Ekohistorijski laboratorij Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska
www.ffzg.unizg.hr; <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/>

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moacanin,
Hrvoje Petrić, Drago Rokсандić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute, Žiga Zwitter

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Rokсандić – president/predsjednik (*Zagreb*), Daniel Barić (*Sorbonne-Paris, Francuska*), Marija Benić Penava (*Dubrovnik*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (*Zagreb*), Tatjana Buklijaš (*Auckland, New Zealand*), Ljiljana Dobrovšak (*Zagreb*), Goran Đurđević (*Požega*), Josip Faričić (*Zadar*), Borna Fürst Bjeliš (*Zagreb*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb*), Ivan Mirnik (*Zagreb*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb*), Hrvoje Petrić (*Zagreb*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordana Ravančić (*Zagreb*), Marko Šarić (*Zagreb*), Mladen Tomorad (*Zagreb*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Honolulu, SAD*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek*), Matija Zorn (*Ljubljana*), Ivana Žebec Šilj (*Zagreb*)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić, Domagoj Tončinić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2021.

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH

Print supported by Ministry of science and education of Republic of Croatia

Na naslovnici / Cover:

Poplavljeni Vukovar 1965. godine

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA

Društvo za hrvatsku
ekonomsku povijest
i ekohistoriju

Meridijani
IZDAVAČKA KUĆA

Tiskano u Hrvatskoj – prosinac, 2021.